

University of Groningen

Rechtsbescherming van ondernemers in aanbestedingsprocedures

van Heeswijck, Arthur Jeffrey

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

2014

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

van Heeswijck, A. J. (2014). *Rechtsbescherming van ondernemers in aanbestedingsprocedures*. [, Rijksuniversiteit Groningen]. s.n.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Rechtsbescherming van ondernemers in aanbestedingsprocedures

ISBN: 978-90-13-12289-3 (printed version)
ISBN 978-90-13-12291-6 (electronic version)

**rijksuniversiteit
 groningen**

Rechtsbescherming van ondernemers in
 aanbestedingsprocedures

Proefschrift

ter verkrijging van de graad van doctor aan de
 Rijksuniversiteit Groningen
 op gezag van de
 rector magnificus, prof. dr. E. Sterken
 en volgens besluit van het College voor Promoties.

De openbare verdediging zal plaatsvinden op
 maandag 10 februari 2014 om 14.30 uur

door

Arthur Jeffrey van Heeswijck

geboren op 31 oktober 1983

te Heerenveen

Promotor:
Prof. dr. L.W. Gormley

Beoordelingscommissie:
Prof. mr. H.B. Krans
Prof. mr. G.W.A. van de Meent
Prof. mr. H.D. van Romburgh

Inhoudsopgave

Lijst van gebruikte afkortingen / XI

Lijst van Europese regelgeving / XV

1	Inleiding / 1
1	Het onderwerp van onderzoek / 1
2	Onderzoeksvragen en afbakening / 2
3	Plan van behandeling / 4
4	Definities / 4
2	Het Europeesrechtelijk kader / 7
1	Inleiding / 7
2	De invloed van algemene beginselen op de nationale rechtsstelsels / 8
2.1	Inleiding / 8
2.2	Het beginsel van effectieve rechtsbescherming / 8
2.3	Voorlopige rechtsbescherming / 11
2.4	(Het beginsel van) procedurele autonomie / 12
2.5	De grenzen van procedurele autonomie / 13
2.5.1	Inleiding / 13
2.5.2	Het gelijkwaardigheidsbeginsel / 14
2.5.3	Het effectiviteitsbeginsel / 16
2.6	De verhouding tussen het beginsel van effectieve rechtsbescherming enerzijds en het gelijkwaardigheidsbeginsel en het effectiviteitsbeginsel anderzijds / 18
2.7	Het beginsel van aansprakelijkheid van lidstaten voor schendingen van het Unierecht / 19
2.8	De intensiteit van toetsing van nationaal recht aan het Unierecht / 23
3	De invloed van de Rechtsbeschermingsrichtlijnen op de nationale rechtsstelsels / 26
3.1	Inleiding / 26
3.2	De Rechtsbeschermingsrichtlijn klassieke sectoren / 28
3.2.1	Inleiding / 28
3.2.2	De werkingssfeer / 28
3.2.3	De beroepsgerechtigden / 29
3.2.4	De bevoegde beroepsinstanties / 30
3.2.5	De beschikbare maatregelen / 31
3.2.5.1	Inleiding / 31
3.2.5.2	De voorlopige maatregelen in kort geding / 31
3.2.5.3	Het nietig (doen) verklaren van besluiten / 33
3.2.5.4	De toekenning van schadevergoeding aan benadeelde inschrijvers / 34

3.3	De Rechtsbeschermingsrichtlijn nutssectoren / 38
3.4	De Wijzigingsrichtlijn / 39
3.4.1	Inleiding / 39
3.4.2	De opschortings- en vervaltermijnen / 40
3.4.3	De gronden voor 'onverbindendheid' / 42
3.4.4	De gevolgen van 'onverbindendheid' en alternatieve sancties / 44
3.4.5	De termijnen voor het instellen van beroep tot het 'onverbindend' verklaren van overeenkomsten / 45
3.5	De doorwerking van de Rechtsbeschermingsrichtlijnen in de nationale rechtsorden / 46
3.5.1	Inleiding / 46
3.5.2	De uitleg van de Rechtsbeschermingsrichtlijnen door het HvJ / 47
3.5.3	De implementatie van richtlijnen / 48
3.5.4	De verplichting tot richtlijnconforme interpretatie / 49
3.5.5	Rechtstreekse werking van richtlijnbevestigingen / 51
3.5.6	Het beginsel van lidstaataansprakelijkheid / 55
4	De verhouding tussen de Rechtsbeschermingsrichtlijnen en de algemene rechtsbeginselen / 56
4.1	Inleiding / 56
4.2	De verhouding tussen de Rechtsbeschermingsrichtlijnen en het beginsel van effectieve rechtsbescherming / 56
4.3	De verhouding tussen de Rechtsbeschermingsrichtlijnen en de procedurele autonomie van lidstaten / 58
3	Het nationaalrechtelijk kader / 61
1	Inleiding / 61
2	De kwalificatie van de rechtsverhouding tussen aanbesteder en inschrijver / 62
2.1	Inleiding / 62
2.2	Het rechtskarakter van de (mededeling van de) gunningsbeslissing / 62
2.3	De precontractuele fase versus de theorie van de aanbestedingsovereenkomst / 67
2.3.1	Inleiding / 67
2.3.2	De theorie van de aanbestedingsovereenkomst / 68
2.3.3	Bezwaren tegen de theorie van de aanbestedingsovereenkomst / 69
2.3.4	De mogelijkheden om de aanbestedingsverhouding bij overeenkomst te regelen / 72
2.3.5	Het rechtskarakter van aanbestedingsreglementen / 74
3	De betekenis van precontractuele normen in aanbestedingen / 79
3.1	Inleiding / 79
3.2	Gebondenheid aan aanbestedingsrechtelijke beginselen in vrijwillige aanbestedingen / 80
3.2.1	Inleiding / 80
3.2.2	<i>RZG/Comformed</i> nader belicht / 81
3.2.3	<i>KLM/CCC</i> nader belicht / 83
3.2.4	De gebondenheid van particuliere aanbesteders aan aanbestedingsrechtelijke beginselen nader verklaard / 85
3.2.4.1	Inleiding / 85
3.2.4.2	Opvatting in de literatuur / 85
3.2.4.3	De jurisprudentie over afgebroken onderhandelingen / 88

- 3.2.4.4 De jurisprudentie over afgebroken onderhandelingen toegepast op de aanbestedingsverhouding / 90
- 3.2.4.5 Bezwaren tegen gebondenheid van particuliere aanbesteders aan aanbestedingsrechtelijke beginselen / 92
- 3.2.5 De betekenis van aanbestedingsrechtelijke beginselen in vrijwillige aanbestedingen / 94
  - 3.2.5.1 Inleiding / 94
  - 3.2.5.2 De betekenis van aanbestedingsrechtelijke beginselen in nationale aanbestedingen / 94
  - 3.2.5.3 De betekenis van aanbestedingsrechtelijke beginselen in particuliere aanbestedingen / 96
- 3.3 De precontractuele redelijkheid en billijkheid en het verbod tot intrekking van de aanbesteding / 97
  - 3.3.1 Inleiding / 97
  - 3.3.2 De ruimte voor toepassing van de jurisprudentie over afgebroken onderhandelingen op aanbestedingsverhoudingen / 98
  - 3.3.3 De maatstaf voor de beoordeling van een verbod tot intrekking van de aanbesteding / 99
- 4 De algemene beginselen van behoorlijk bestuur / 102
  - 4.1 Inleiding / 102
  - 4.2 De grondslag voor toetsing van privaatrechtelijk handelen aan de algemene beginselen van behoorlijk bestuur / 103
  - 4.3 De reikwijdte van de algemene beginselen van behoorlijk bestuur in aanbestedingen / 105
  - 4.4 De praktische betekenis van de algemene beginselen van behoorlijk bestuur in aanbestedingen / 106
- 4 De schadevergoedingsvordering / 109**
  - 1 Inleiding / 109
  - 2 De vestiging van aansprakelijkheid van de aanbesteder / 109
    - 2.1 Inleiding / 109
    - 2.2 De grondslag voor aansprakelijkheid / 110
    - 2.3 De voorwaarden voor aansprakelijkheid van aanbesteders op grond van onrechtmatige daad / 111
      - 2.3.1 Inleiding / 111
      - 2.3.2 Onrechtmatige daad / 111
      - 2.3.3 Toerekening / 114
      - 2.3.4 Schade en causaliteit / 116
      - 2.3.5 Relativiteit / 118
    - 2.4 De voorwaarden voor aansprakelijkheid van aanbesteders op grond van wanprestatie / 119
      - 2.4.1 Inleiding / 119
      - 2.4.2 Tekortkoming / 120
      - 2.4.3 Toerekening / 121
      - 2.4.4 Schade en causaliteit / 123
      - 2.4.5 Relativiteit / 123
      - 2.4.6 Verzuim of blijvende onmogelijkheid / 124
  - 3 Schadebegroting en vaststelling van de vergoedingsplicht / 125
    - 3.1 Inleiding / 125
    - 3.2 De grondslag voor vaststelling van schadevergoeding / 125

3.3	De regels voor schadebegroting en vaststelling van de vergoedingsplicht / 127
3.3.1	Het begrip 'schade' en schade-soorten / 127
3.3.2	De wijze van schadebegroting / 128
3.3.3	Causaal verband / 130
3.3.4	Het vaststellen van de vergoedingsplicht / 131
3.3.5	De vorm van de schadevergoeding / 135
3.4	Schadevergoeding bij schending van de aanbestedingsregels / 135
3.4.1	Inleiding / 135
3.4.2	Schadevergoeding bij definitieve gunning / 136
3.4.3	De vergoeding van het verlies van een kans op gunning / 140
3.4.4	Schadevergoeding bij intrekking van aanbesteding / 142
4	Bewijs / 143
4.1	Inleiding / 143
4.2	Bewijslastverdeling / 143
4.2.1	Bewijslastverdeling in de fase van de vestiging van aansprakelijkheid / 143
4.2.2	Bewijslastverdeling in de fase van schadebegroting en vaststelling van de vergoedingsplicht / 148
4.3	Bewijsvergaring / 149
4.3.1	Inleiding / 149
4.3.2	Het rechterlijk bevel (artikel 22 Rv) / 149
4.3.3	De exhibitieplicht (artikel 843a Rv) / 154
4.3.4	Het verzoek op grond van de Wob / 157
4.3.4.1	Inleiding / 157
4.3.4.2	De personele werkingssfeer / 158
4.3.4.3	De materiële werkingssfeer / 159
4.3.4.4	Uitzonderingen op en beperkingen van de verplichting tot openbaarmaking / 160
4.3.4.5	De relatie tussen de Wob en bijzondere openbaarmakingsregels / 162
5	Vergoeding van offertekosten op grond van artikel 2 lid 7 van de Rechtsbeschermingsrichtlijn nutssectoren / 165
5.1	Inleiding / 165
5.2	De voorwaarden voor toekenning van een vergoeding van offertekosten / 166
5.3	De doorwerking in de Nederlandse rechtsorde / 167
5	De voorlopige maatregelen in kort geding / 169
1	Inleiding / 169
2	De door de Rechtsbeschermingsrichtlijnen gestelde eisen / 170
3	Het Nederlandse stelsel van rechtsbescherming tegen (gunnings)beslissingen / 171
3.1	Inleiding / 171
3.2	De voorwaarden voor een rechterlijk bevel of verbod / 173
3.2.1	De rechtsvordering tot nakoming / 173
3.2.2	Het rechterlijk bevel en verbod bij schending van aanbestedingsrechtelijke rechtsplichten / 174
3.2.3	Het rechterlijk bevel en verbod bij een tekortkoming in de nakoming van een verbintenis uit hoofde van een aanbestedingsovereenkomst / 176
3.3	Procedurele aspecten van de kort gedingprocedure / 179
3.3.1	Inleiding / 179

3.3.2	Algemene karakteristieken van het kort geding / 179
3.3.3	Het kort geding in aanbestedingsgeschillen / 181
3.4	Het hoger beroep tegen het vonnis van de voorzieningenrechter / 182
3.4.1	Inleiding / 182
3.4.2	De mogelijkheden om in hoger beroep een gesloten overeenkomst aan te tasten / 183
3.4.3	Het beoordelingskader voor vorderingen van inschrijvers na definitieve gunning / 186
4	De positie van derden in aanbestedingsgeschillen / 189
4.1	Inleiding / 189
4.1.1	Voeging en tussenkomst: algemene aspecten / 189
4.1.2	Voeging / 189
4.1.3	Tussenkomst / 190
4.1.4	Het voordeel van tussenkomst ten opzichte van voeging, in het bijzonder in aanbestedingsgeschillen / 194
4.2	Derdenverzet / 195
6	De vernietiging van overeenkomsten / 197
1	Inleiding / 197
2	De verplichte opschortingstermijn / 198
2.1	Inleiding / 198
2.2	De lengte en het rechtskarakter van de verplichte opschortingstermijn / 198
2.3	De uitzonderingen op de verplichte opschortingstermijn / 200
2.4	De eisen aan de mededeling van de gunningsbeslissing / 201
2.4.1	Inleiding / 201
2.4.2	De inhoudelijke eisen aan de mededeling van de gunningsbeslissing / 202
2.4.3	Aanvulling en toelichting van de motivering / 205
2.4.4	De kring van partijen aan wie de mededeling van de gunningsbeslissing moet worden verzonden / 208
2.4.5	De beslissing tot intrekking van een aanbesteding / 210
3	De gronden voor vernietiging / 211
3.1	Inleiding / 211
3.2	De gronden voor vernietiging / 212
3.3	Vrijwillige publicatie vooraf / 214
3.4	De betekenis van <i>Uneto/De Vliert</i> en <i>Gebr. Van der Stroom/Staat</i> / 217
4	De gevolgen van vernietiging en alternatieve sancties / 218
4.1	Inleiding / 218
4.2	De gevolgen van (partiële) vernietiging van de overeenkomst / 219
4.3	Dwingende redenen van algemeen belang om van vernietiging af te zien en alternatieve sancties / 220
4.4	De positie van de wederpartij van de aanbestedende dienst in geval van vernietiging van de overeenkomst / 223
5	De termijnen voor het instellen van een rechtsvordering tot vernietiging / 224
5.1	Inleiding / 224
5.2	Termijnen voor het instellen van een rechtsvordering tot vernietiging van een overeenkomst / 224

7	Procesbelang en het Grossmann-verweer / 227
1	Inleiding / 227
2	Procesbelang / 227
2.1	Inleiding / 227
2.2	Het belangvereiste van artikel 3:303 BW / 228
2.3	De aanbestedingsrechtelijke jurisprudentie over het belangvereiste / 229
2.4	Toepassing van het belangvereiste in aanbestedingsgeschillen / 230
3	Het Grossmann-verweer / 234
3.1	Inleiding / 234
3.2	<i>Grossmann</i> nader belicht / 234
3.3	De betekenis van <i>Grossmann</i> voor het Nederlandse stelsel van rechtsbescherming bij aanbestedingen / 236
3.4	Nationale gronden die het recht van (potentiële) inschrijvers om over gebreken in aanbestedingsprocedures te klagen beperken / 239
3.4.1	Inleiding / 239
3.4.2	Rechtsverwerking / 239
3.4.3	De belangenafweging / 246
3.4.4	De klachtplicht van artikel 6:89 BW / 246
8	Slotbeschouwing / 249
1	Inleiding / 249
2	De conformiteit van het Nederlandse stelsel van rechtsbescherming bij aanbestedingen met het Unierecht / 249
2.1	Inleiding / 249
2.2	Schadevergoeding / 249
2.3	Bewijs / 251
2.4	Voorlopige maatregelen in kort geding en vernietiging van besluiten / 251
2.5	Vernietiging van overeenkomsten / 252
3	De coherentie van het Nederlandse stelsel van rechtsbescherming bij aanbestedingen / 253
3.1	Inleiding / 253
3.2	De ‘externe’ dimensie van een coherent stelsel van rechtsbescherming bij aanbestedingen / 253
3.3	De ‘interne’ dimensie van een coherent stelsel van rechtsbescherming bij aanbestedingen / 255
	Summary / 259
	Verkort aangehaalde literatuur / 265
	Documenten van de Commissie / 287
	Jurisprudentie / 289

Lijst van gebruikte afkortingen

A-G	advocaat-generaal
AA	Ars Aequi
aant.	aantekening
AB	Administratiefrechtelijke beslissingen
ABRvS	Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State
art.	artikel
ARW	Aanbestedingsreglement Werken
AV&S	Aansprakelijkheid, Verzekering & Schade
Awb	Algemene wet bestuursrecht
BAW 1973	Besluit aanbesteding van werken 1973
Bao	Besluit aanbestedingsregels voor overheidsopdrachten
Bass	Besluit aanbestedingen nutssectoren
Bb	Bedrijfsjuridische berichten
bijv.	bijvoorbeeld
BOA	Besluit overheidsaanbestedingen
BR	Bouwrecht
BW	Burgerlijk Wetboek
c.s	cum suis
c.q.	casu quo
cao	collectieve arbeidsovereenkomst
CBB	College van Beroep voor het bedrijfsleven
CML Rev.	Common Market Law Review
COM	Commissiedocument
Commissie	Europese Commissie
def.	definitief
diss.	dissertatie
e.a.	en anderen
e.v.	en verder
ECLI	European Case Law Identifier
EG	Europese Gemeenschap
EEG	Europese Economische Gemeenschap
EHRM	Europees Hof voor de Rechten van de Mens
ELR	European Law Review
EU	Europese Unie
Gem. Hof	Gemeenschappelijk Hof van Justitie van Aruba, Curaçao,
NA en Aruba	Sint Maarten en van Bonaire, Sint Eustasius en Saba
Gst.	de Gemeentestem
GPA	Government Procurement Agreement
hof	gerechtshof
HR	Hoge Raad der Nederlanden

HvJ	Hof van Justitie
HvJ EG	Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen
HvJ EU	Hof van Justitie van de Europese Unie
IBR	Instituut voor Bouwrecht
i.c.	in casu
inv.	invoering
JA	Jurisprudentie Aansprakelijkheid
JAAN	Jurisprudentie Aanbestedingsrecht
JB	Jurisprudentie Bestuursrecht
jo.	juncto
JOR	Jurisprudentie Ondernemingsrecht
KG	Kort Geding
losbl.	losbladige uitgave
LJN	Landelijk Jurisprudentienummer
m.nt.	met noot
MvA	Memorie van Antwoord
MvT	Memorie van Toelichting
MvV	Maandblad voor Vermogensrecht
n.n.g.	nog niet gepubliceerd
NA	News and Analysis
NJ	Nederlandse Jurisprudentie
NJB	Nederlands Juristenblad
NJF	Nederlandse Jurisprudentie Feitenrechtspraak
nl	Netherlands
nr.	nummer
NTB	Nederlands Tijdschrift voor Bestuursrecht
NTBR	Nederlands Tijdschrift voor Burgerlijk Recht
NTER	Nederlands Tijdschrift voor Europees Recht
NvT	Nota van Toelichting
NVvA	Nederlandse Vereniging voor Aanbestedingsrecht
o.a.	onder andere
O&A	Overheid & Aansprakelijkheid
p.	pagina
P-G	procureur-generaal
par.	paragraaf
Parl. Gesch.	Parlementaire Geschiedenis
Pb	Publicatieblad
PG	Parlementaire Geschiedenis
PPLR	Public Procurement Law Review
pres.	president
r.o.	rechtsoverweging
rb.	rechtbank
REAL	Review of European Administrative Law
red.	redactie
RO	Wet op de rechterlijke organisatie
Rv	Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering
RvA	Raad van Arbitrage voor de Bouw
RvdW	Rechtspraak van de Week
RZA	Rechtspraak Zorgverzekering
UAR	Uniform Aanbestedingsreglement

UvA	Universiteit van Amsterdam
SEW	Tijdschrift voor Europees en Economisch recht
Stb.	Staatsblad
Stert.	Staatscourant
TA	Tijdschrift Aanbestedingsrecht
TBR	Tijdschrift voor Bouwrecht
TvA	Tijdschrift voor Arbitrage
vgl.	vergelijk
VGR	Vastgoedrecht
VU	Vrije Universiteit Amsterdam
vzr.	voorzieningenrechter
Wira	Wet implementatie rechtsbeschermingsrichtlijnen aanbesteden
WNERpe	Wet Naleving Europese regelgeving publieke entiteiten
Wob	Wet openbaarheid van bestuur
WPNR	Weekblad voor Privaatrecht, Notariaat en Registratie
www	world wide web

Lijst van Europese regelgeving

Hieronder zijn de volledige naam en vindplaats vermeld van de Europese regelgeving die in het onderzoek frequent en verkort, maar zonder vermelding van de vindplaats, is aangehaald. Voor afkortingen van alle overige regelgeving wordt verwezen naar de lijst van gebruikte afkortingen.

Aanbestedingsrichtlijnen	Aanbestedingsrichtlijn klassieke sectoren en Aanbestedingsrichtlijn nutssectoren
Aanbestedingsrichtlijn klassieke sectoren	Richtlijn 2004/18/EG van het Europees Parlement en de Raad van 31 maart 2004 betreffende de coördinatie van de procedures voor het plaatsen van overheidsopdrachten voor werken, leveringen en diensten (<i>PbEU</i> 2004, L 134/114)
Aanbestedingsrichtlijn nutssectoren	Richtlijn 2004/17/EG van het Europees Parlement en de Raad van 31 maart 2004 houdende coördinatie van de procedures voor het plaatsen van opdrachten in de sectoren water- en energievoorziening, vervoer en post-diensten (<i>PbEU</i> 2004, L 134/1)
Handvest	Handvest van de grondrechten van de Europese Unie (<i>PbEU</i> 2012, C 326/02)
Rechtsbeschermingsrichtlijnen	Rechtsbeschermingsrichtlijn klassieke sectoren en Rechtsbeschermingsrichtlijn nutssectoren
Rechtsbeschermingsrichtlijn klassieke sectoren	Richtlijn 89/665/EEG van de Raad van 21 december 1989 houdende de coördinatie van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen betreffende de toepassing van de beroepsprocedures inzake het plaatsen van overheidsopdrachten voor leveringen en voor de uitvoering van werken (<i>PbEG</i> 1989, L 395/33), laatstelijk gewijzigd bij Richtlijn 2007/66/EG (<i>PbEU</i> 2007, L 335/31)

Rechtsbeschermingsrichtlijn nutssectoren	Richtlijn 92/13/EEG van de Raad van 25 februari 1992 tot coördinatie van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen betreffende de toepassing van de communautaire voorschriften inzake de procedures voor het plaatsen van opdrachten door diensten die werkzaam zijn in de sectoren water- en energievoorziening, vervoer en telecommunicatie (<i>PbEG</i> 1992, L 76/14), laatstelijk gewijzigd bij Richtlijn 2007/66/EG (<i>PbEU</i> 2007, L 335/31)
Verdrag van Lissabon	Verdrag van Lissabon tot wijziging van het Verdrag betreffende de Europese Unie en het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap, ondertekend te Lissabon, 13 december 2007 (<i>PbEU</i> 2007, C 306/1)
VEU	Verdrag betreffende de Europese Unie (<i>PbEU</i> 2012, C 326/01, geconsolideerde versie)
VWEU	Verdrag betreffende de Werking van de Europese Unie (<i>PbEU</i> 2012, C 326/01, geconsolideerde versie)
Wijzigingsrichtlijn	Richtlijn 2007/66/EG van het Europees Parlement en de Raad van 11 december 2007 tot wijziging van de Richtlijnen 89/665/EEG en 92/13/EEG van de Raad met betrekking tot de verhoging van de doeltreffendheid van de beroepsprocedures inzake het plaatsen van overheidsopdrachten (<i>PbEU</i> 2007, L 335/31)